

Apaga y vámonos

Apaga y vámonos, Manel Mayol, 2005

La història darrere la construcció de la presa de Ralco a Xile.

El *fiat lux* segons Endesa

El diccionari diu que cinisme és el desvergonyiment a l'hora de mentir o en la defensa i pràctica d'accions o doctrines reprovables. Per la seva transparència, el cinisme s'oposa a la hipocresia, l'art del fingiment. El pas de la hipocresia al cinisme — aparentement propi de l'esmentadíssim “final de la història”— sembla una de les estratègies favorites dels poderosos en l'actualitat — potser sigui més precís parlar d'absència d'estratègia, d'una consciència que el fingiment ja resulta innecessari. Davant aquest cinisme, la resposta no s'ha fet esperar: estem vivint un apogeu de la cultura contestatària. Així ho mostren tres documentals que hem pogut veure en les nostres projeccions recentment: *La pesadilla de Darwin*, *Mondovino* i *Camino a Guantanamo*, tots tres films de denúncia.

Ara toca el torn d'*Apaga y vámonos*, documental del cineasta català Manel Mayol —de qui hem vist en aquest mateix cicle un altre documental: *Deixa'm en Pau*— que tracta l'actuació de

l'empresa espanyola Endesa a Xile. El tema és massa delicat, independentment de l'empresa i del país, perquè es proposa com un exemple de l'anomenada “re-colonització espanyola d'Amèrica Llatina”, encapçalada, entre d'altres, per les companyies Abertis, Agbar, BBVA, Cepsa, Gas Natural, Iberdrola, Inditex, Mapfre, Grupo Prisa, Repsol, Santander, Telefónica, Unió Fenosa i, és clar, Endesa.

De la mateixa manera que la colonització, aquesta “re-colonització” no està exempta de conflictes: de nou la idea de progrés —ara encarnada per les empreses— s'enfronta a les tradicions, l'ecologia, la identitat, la sobirania... Per comprendre una mica aquest fenomen, val la pena acudir a algunes notícies recents: “Sancionen Repsol per contaminar aigua amb la seva planta de gas a Luján (Argentina)”; “Indígenes Waorani d'Equador s'oposen a les petrolieres del seu territori”; “Bolívia amenaça Repsol amb una denúncia internacional per saqueig”; “Indígenes brasilers ocupen una central hidroelèctrica”; “Anuncien una querrela contra Endesa per les inundacions del

Sud de Xile”; “Mobilització contra Agbar a la ciutat mexicana de Saltillo”; “Indígenes contaminats a Perú per una filial de Repsol” (totes aquestes notícies han estat recollides per l'*Observatorio de Multinacionales en América Latina* (www.omal.info). Aquesta breu antologia suggereix que si, tal com afirma Manel Mayol, es tractava de retratar el cinisme de les grans corporacions, es podia haver triat una altra empresa i un altre país... que casos se'n troben.

De manera curiosa, però no incomprendible, *Apaga y vámonos* té el seu origen en el Fòrum de les Cultures: “el Fòrum estava patrocinat per empreses tan cultes com el Corte Inglés, tan pacífiques com INDRA, fabricants d'armes, o tan lliurades a la diversitat cultural com és el cas d'Endesa (...). Així, vam decidir fer una pel·lícula que expliqués una mica el cinisme de les grans corporacions”. Aquest moment va coincidir amb la posada en marxa d'un megaprojecte d'Endesa a Xile: la construcció de la tercera presa més gran del món a

territori dels indígenes pehuenches.

Els pehuenches són una ètnia que forma part dels mapuches. Reben aquest nom per alimentar-se, durant l'hivern, de pehuén, la llavor o pinyó de l'Araucaria araucana. D'acord amb les seves tradicions, als eclipsis solars els anomenen *layantü*, que significa "el sol s'ha mort", i creuen que el fenomen anuncia la mort d'alguna persona de la tribu. Pel que fa als eclipsis lunars consideren que és un presagi de la mort d'un dels seus enemics.

Per la seva banda, Endesa és una empresa que va ser privatitzada durant el govern de l'expresident José María Aznar. Entre 1997 i 2002 va ser dirigida per Rodolfo Martín Villa, exfalangista i considerat una peça clau de la transició espanyola, el qual es va assolir el control accionari d'Endesa Xile en 1999. Un dels moments claus de la pel·lícula arriba quan l'advocat, Roberto Celedón, assenyala que Endesa va adquirir una particular importància per al Govern xilè. Tot això, arran de la reunió de Martín Villa, a Londres, amb Margaret Thatcher per a intervenir a favor de l'alliberament de Pinochet (retingut per una ordre del jutge espanyol Baltasar Garzón). En pocs mesos, el projecte de la presa de Ralco, que es trobava detingut per decisió judicial, torna a posar-se en marxa.

Enmig d'aquests extrems — els indígenes desprotegits i l'empresa transnacional totpoderosa—, un dels governs més liberals —en l'àmbit econòmic— del continent, que signa tractats de lliure comerç amb tot el món... qualsevol pot imaginar les conseqüències.

Apaga y vámonos és la història del setge al poble pehuenche-mapuche, poble que va resistir durant tres-cents anys la colonització espanyola i la República de Xile, però que, paradoxalment, està sucumbint a una democràcia que permet la inundació dels seus territoris. Els governants i els poderosos ignoren els seus reclams i els persegueixen i jutgen sota l'acusació de terrorisme (emparats per una llei antiterrorista de temps de Pinochet).

Davant aquesta realitat és possible entendre la persistència de reivindicacions centenàries, que barregen els esdeveniments de l'actualitat amb la història de la conquesta. Així, en un moment del film el dirigent mapuche Alihuen Antileo afirma: "La opulència del sistema econòmic que puede desarrollarse en Europa es financiada por la miseria de mi pueblo... sesenta y cuatro millones de seres humanos en América pagaron el costo de la opulencia de Europa. El mayor genocidio de la humanidad se ha desarrollado en América".

Segons una facècia que sembla estúpida, quan Déu va dir "Faci's la llum"... va arribar la

factura. Doncs bé, resulta que no era una facècia, ni tan sols una metàfora. I si no ho creieu mireu el vostre compte bancari.

(ps. Ah! En el context de l'OPA hostil de Gas Natural a Endesa, també té el seu morbès que el director d'aquest documental sigui precisament un català... què pensaran a les oficines d'Endesa a Madrid!!!)

Fitxa tècnica

Tècnics

Director: Manel Mayol
Productor: Esteban Bernatas
Guió: Clement Darrasse i Manel Mayol
Muntatge: Christian Fuma
Fotografia: Sergio Armstrong
Música: Delfi Ramírez
Companya productora: Andoliado producciones
Nacionalitat: Espanya
Durada: 87 minuts

Actors

Amb la participació de:
Alihuen Antileo (dirigent Mapuche)
Roberto Celedón (advocat)
J. Domingo Puelma i José Millanao (afectats per les permutes de terra)
Lonko Antolín (dirigent)
Alejandro Navarro (diputat)
Pedro Cayuqueo (director del diari Azkintuwe)
Mireya Figueroa (portaveu Mapuche en la clandestinitat)

Filmografia

2006

Deixa'm en Pau